

Pagrindiniai profesinio mokymo sistemos Lietuvoje bruožai 2013-2014 metais

Profesinis mokymas Lietuvoje

Už profesinio mokymo Lietuvoje politikos formavimą, jos plėtrą ir įgyvendinimą yra atsakinga Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija dalyvauja įgyvendinant žmonių išteklių plėtros ir profesinio mokymo politiką, organizuoja žmogiškųjų išteklių paklausos prognozavimo tyrimus. Svarbų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant profesinio mokymo bei kvalifikacijų sistemos politiką atlieka patariamasis institucijos, iš kurių svarbiausios: Lietuvos profesinio mokymo taryba, centrinis profesinis komitetas ir sektoriai profesiniai komitetai.

Pagrindinis profesinio mokymo plėtros prioritetas – tapti patrauklia ir lygiaverte mokymosi visą gyvenimą sistemos dalimi. Profesinio mokymo programos skirtos įvairaus amžiaus ir išsilavinimo asmenims. Pirminis profesinis mokymas skirtas ne jaunesniems kaip 14 m. amžiaus jaunuoliams, siekiantiems įgyti pirmąją kvalifikaciją. Tęstinio profesinio mokymo tikslas – tobulinti asmens turimą kvalifikaciją, įgyti kitą kvalifikaciją arba kompetencijų, reikalingų atliekant įstatymais reglamentuojamą darbą ar funkciją.

Pirminis profesinis mokymas įgyvendinamas pagrindinio ugdymo (ISCED 2), vidurinio ugdymo (ISCED 3) ir aukštojo išsilavinimo nesuteikiančio po-vidurinio mokymo (ISCED 4) lygiais. Baigus programas įgyjamos Europos kvalifikacijų sandaros (EKS) 2-4 lygio kvalifikacijos. Mokiniais sudarytos galimybės kartu su profesine kvalifikacija įgyti pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą. Profesinio mokymo įstaigų absolventai, įgiję brandos atestatą, gali stoti į aukštąsias mokyklas. Stojantiems į tos pačios švietimo srities aukštojo mokslo koleginių studijų programas gali būti suteikiami papildomi balai.

Profesinis mokymas Lietuvoje įgyvendinamas mokykline forma, tačiau praktinis mokymas ir mokymas įmonėse sudaro didžiąją mokymo programos dalį. Pirminiame profesiniame mokyme praktiniam mokymui iš viso skiriama 60–70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų, iš kurių 8–15 savaičių praktinis mokymas privalo būti vykdomas įmonėje arba realias darbo sąlygas atitinkančioje mokymo įstaigos bazėje. Pameistrystės mokymo formos diegimas yra nacionalinis prioritetas ir tuo tikslu įgyvendinamos įvairios politinės priemonės.

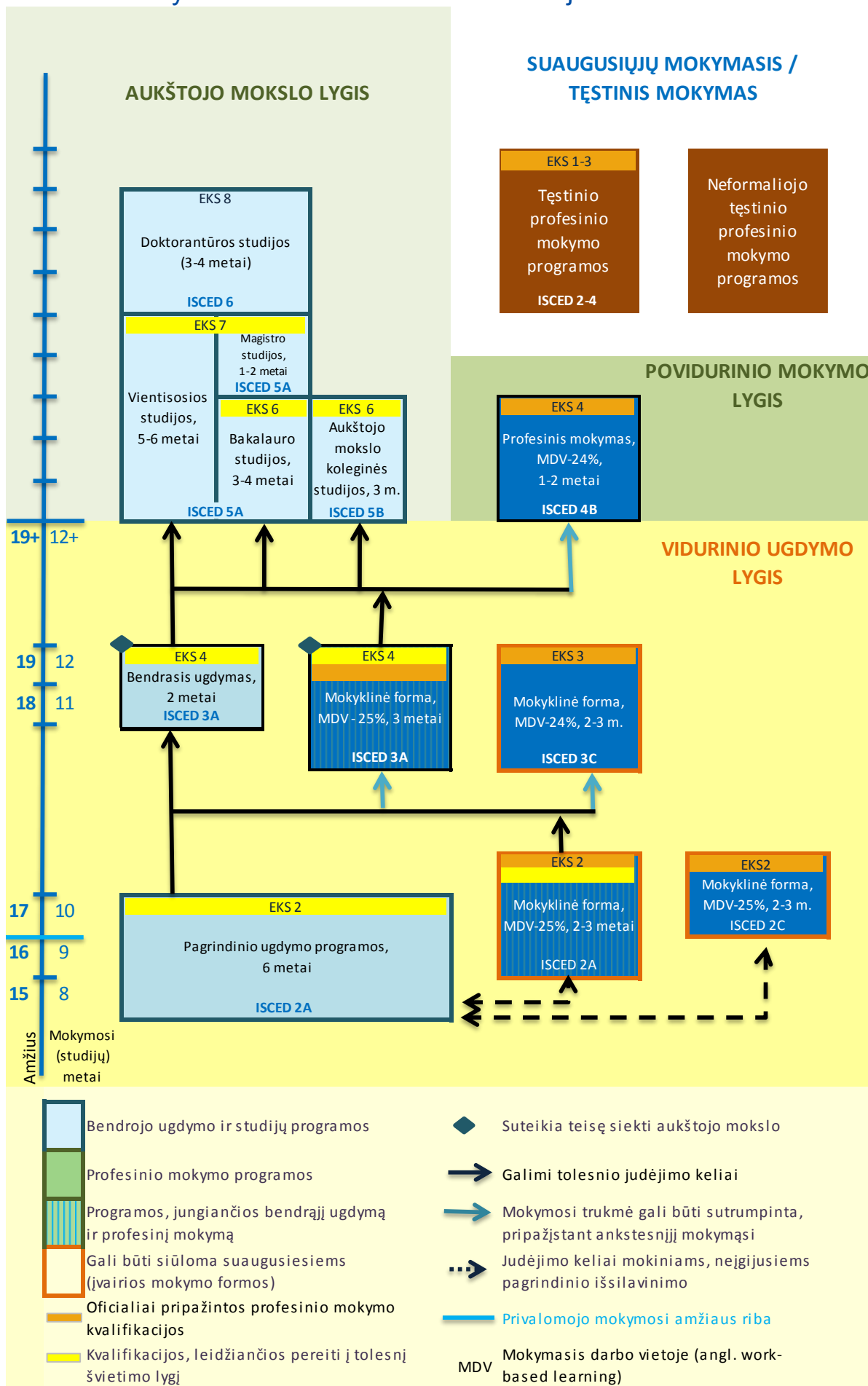
Tęstinio formaliojo profesinio mokymo programos skirtos įvairaus išsilavinimo (nuo pradinio iki po-vidurinio išsilavinimo) asmenims. Besimokantieji gali būti keliami praktinės veiklos patirties arba būtinos kvalifikacijos reikalavimai. Besimokantieji, baigę programas, kurių trukmė – iki 1 metų, įgyja valstybės pripažįstamą Europos kvalifikacijų sandaros (EKS) 1-3 lygio kvalifikaciją. Praktinis mokymas sudaro 60-80% programos ir pageidautina, kad bent pusė numatyto laiko būtų skiriama mokymuisi įmonėse. Bedarbių tęstiniame formaliajame profesiniame mokyme pereinama prie „mokymosi kuponų“ sistemos, kuomet bedarbis gali pats pasirinkti mokymo įstaigą. Vietinės darbo biržos pasirašo sutartį su bedarbiu ir, kai kuriais atvejais, su darbdaviu dėl profesinio mokymo vykdymo. Pasibaigus mokymui darbdavys įsipareigoja įdarbinti bedarbį ne trumpesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui.

Greta formaliojo profesinio mokymo siūloma daug neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų, pavyzdžiui: darbuotojų mokymas, kurį inicijuoja ir finansuoja darbdavys, valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimas, bedarbių mokymas.

Neformalus tęstinis profesinis mokymas vykdomas įvairiomis formomis. Kai kurios įmonės turi savo kvalifikacijų sandaras arba taiko tarptautiniu mastu pripažįstamas sektorines kvalifikacijas ir programas.

Socialiniai partneriai įgalinti inicijuoti naujų kvalifikacijų, standartų ir profesinio mokymo programų rengimą. Nuo 2003 m. baigiamasis kompetencijų vertinimas atskirtas nuo mokymo proceso. Ši funkcija nuo 2012 m. perduota akredituotoms kompetencijų vertinimo įstaigoms: socialiniams partneriams, įmonėms, darbdavių asociacijoms. Darbdavių atstovai dalyvauja sudarant profesinio mokymo programų turinį, vertinant programų atitiktį darbo rinkos poreikiams bei organizuojant mokymą. Jie taip pat gali dalyvauti profesinio mokymo įstaigų valdyme ir tapti tokių įstaigų dalininkais. Šiuo metu socialiniai partneriai, įmonės bei savivaldybės tiesiogiai dalyvauja maždaug ketvirtadalio pirminio profesinio mokymo įstaigų, turinčių viešosios įstaigos statusą, valdyme.

Profesinis mokymas Lietuvos švietimo sistemoje

NB: EKS lygiai dar nėra nustatyti. Schemoje naudota ISCED 1997 klasifikacija.

Šaltinis: Cedefop ir ReferNet Lietuva

Lietuvos profesinio mokymo sistemos išskirtiniai bruožai

Profesinio mokymo turinys kompetencijų pagrindu. Nuo 2002 m. profesinio mokymo turinys formuojamas kompetencijų pagrindu, aiškiai nustatant mokymo rezultatus. Profesinio mokymo kvalifikacijų turinį apibrėžia profesinio rengimo standartai, kuriuos ateityje numatoma pakeisti profesiniais standartais, aprašančiais svarbiausias, tam tikram ūkio sektoriui būdingas skirtingų LTKS lygių kvalifikacijas. Nuo 2013 metų prioritetas dėmesys skiriamas mokymuisi pagal modulines programas, kurių moduliai parengti orientuojantis į mokymosi rezultatus. Šiuo metu kaip tik vyksta modulių programų kūrimas.

Dėmesys profesinio mokymo kokybės užtikrinimui. 2008 m., atsižvelgiant į Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo bendrąsias gaires, parengta profesinio mokymo kokybės užtikrinimo koncepcija. Visose pirminio profesinio mokymo įstaigose įdiegtos vidinės kokybės užtikrinimo sistemos. 2013 metais pradėtas profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorės vertinimas, pagrindinį dėmesį kreipiant į mokymosi aplinką, mokymosi visą gyvenimą iniciatyvas, mokymosi prieinamumą, mokymo modernumą, kvalifikacijų atitikimą ūkio poreikiams ir veiksmingą informavimą bei karjeros planavimą.

Žemas ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos lygis. 2012 m. neįgijusių vidurinio išsilavinimo ir nesimokančių 18–24 m. jaunuolių dalis sudarė 6,5 proc. ir buvo kur kas mažesnė už ES vidurkį. Vienas svarbiausių nacionalinių tikslų – siekti, kad 2020 m. anksti palikusių švietimo sistemą dalis neviršytų 9 proc.

Iššūkiai ir politinės priemonės

Dalyvavimo pirminiame profesiniame mokyme didinimas. Nors pastaraisiais metais besimokančiųjų profesinio mokymo programose skaičius auga, bendrasis ugdymas ir aukštojo mokslo studijos pritraukia didžiąją besimokančių asmenų dalį. Tik 26,4 proc. vidurinio ugdymo lygio mokinių mokosi pagal profesinio mokymo programas (2013 m.), 9,4 proc. vidurinio ugdymo programų abiturientų iš karto po mokymosi baigimo renkasi profesinį mokymą ir net 66 proc. – aukštojo mokslo studijas. Todėl numatytos priemonės, kuriomis bus pagerinta profesinio mokymo atitiktis bei sustiprintas jo statusas visuomenėje.

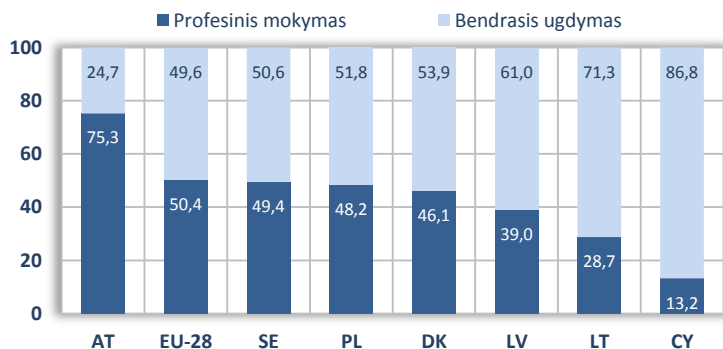
2014 m. patvirtinta ugdymo karjerai programa bus įgyvendinama bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose. Programa nustato ugdymo karjerai tikslus, programos įgyvendinimo principus bei karjeros kompetencijas. Įgyvendinant profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plane numatytas priemones, siekiama optimizuoti profesinio mokymo įstaigų tinklą pagal regionų plėtros perspektyvas, tobulinti asmens įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą, gerinti profesinio mokymo įstaigų valdymą, didinti profesinio mokymo patrauklumą, efektyvinti profesinio mokymo įstaigose dirbančių profesijos mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemą.

Kokybiškas mokymasis darbo vietoje bei pameistrystė. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatyme pameistrystė kaip profesinio mokymo organizavimo forma įteisinta 2007 m., tačiau ji įgyvendinama lėtai. Siekiant stiprinti mokymąsi darbo vietoje ir plačiau taikyti pameistrystę, numatyta peržiūrėti tesių aktus bei įgyvendinti bandomuosius projektus, taip pat remti įmones, didinti mokinių judumą, rengti įmonių praktinio mokymo meistrus, toliau steigti ir stiprinti sektorinius praktinio mokymo centrus ir pan. Ši sritis yra 2014-2016 m. vyriausybės programos prioritetas ir bus remiama 2014-2020 m. Europos struktūrinių fondų lėšomis. 2014-2015 m. Lietuva dalyvauja Cedefop vykdomame pameistrystės situacijos Lietuvoje vertinime, kuriuo remiantis bus pasiūlytos pameistrystės įgyvendinimo Lietuvoje gairės.

Profesijos mokytojų kompetencijos tobulinimas. Dėl sparčios technologijų kaitos profesijos mokytojams būtina atnaujinti savo kompetencijas. Nuo 2013 m. bendradarbiaujant su darbdaviais kuriamos profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programos ir profesijos mokytojai turi galimybę atlikti praktiką moderniose įmonėse. Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plane numatytos priemonės mokytojų kvalifikacijai tobulinti, taip pat, pritraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojus dirbti profesijos mokytojais.

Švietimas ir mokymas skaičiais

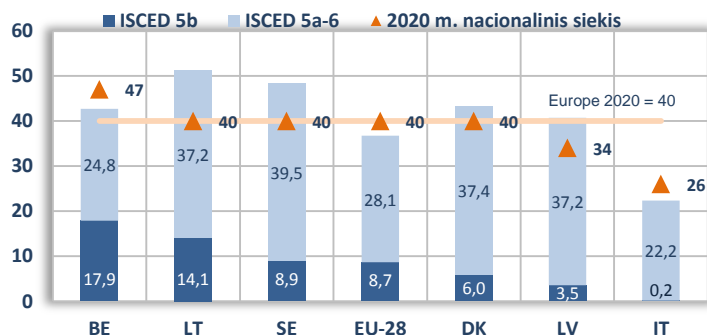
Mokiniai, siekiantys vidurinio išsilavinimo bendrąjį ugdymą ir (arba) profesinę kvalifikaciją teikiančiose mokyklose 2012 metais, lyginant su visu bendru viduriniojo ugdymo mokinių skaičiumi (proc.)

Šaltinis: Eurostat, UOE (2014-05-30 duomenys)

Universitetinės ir kolegines aukštojo mokslo studijas

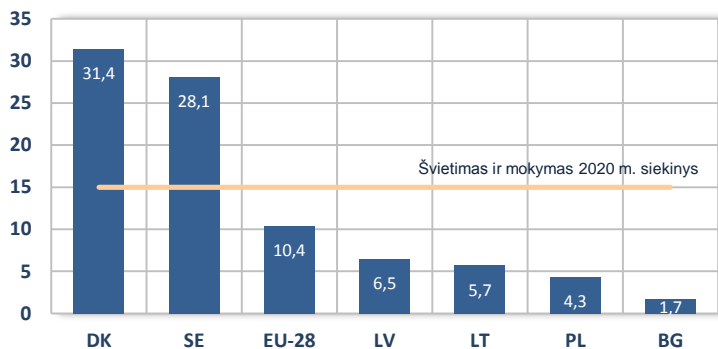
30-34 m. amžiaus gyventojų su aukštuoju išsilavinimu dalis 2013 metais pagal išsilavinimo tipą, proc.

Šaltinis: Cedefop skaičiavimai, remiantis Eurostat gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis (2014-05-19 duomenys)

Mokymasis visą gyvenimą

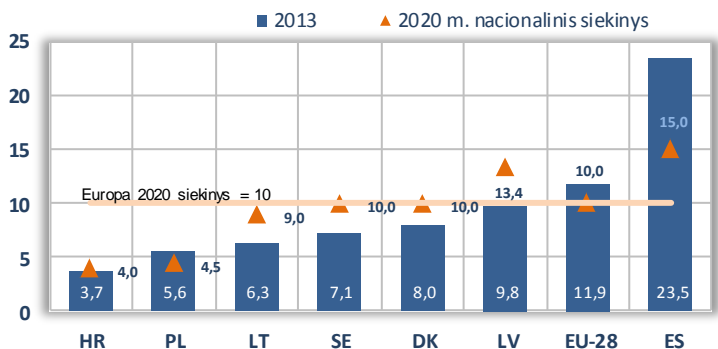
25-64 m. amžiaus gyventojų, per keturias savaites iki apklausos dalyvavusių mokymesi, dalis 2013 metais, proc.

Šaltinis: Cedefop skaičiavimai, remiantis Eurostat gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis (2014-05-19 duomenys)

Anksti pasitraukę iš švietimo sistemos

18-24 m. amžiaus jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, dalis, proc.

Šaltinis: Eurostat gyventojų užimtumo tyrimo duomenys (2014-05-19 duomenys)

Išsamesnė informacija

- Cedefop (2013). *Profesinis mokymas Lietuvoje. Trumpas aprašas, 2013.*
http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4128_Lt.pdf
- Cedefop ReferNet Lietuva (2013). *Profesinis mokymas Lietuvoje.*
http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2013/2013_CR_LT.pdf
- Eurydice (2014). Lithuania: overview. In: European Commission (ed.). *Eurypedia.*
<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Lithuania:Overview>
- Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (2012). *Lietuvos kvalifikacijų sandaros susiejimo su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara ir Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sandara ataskaita.*
www.kpmc.lt/LTKS_EKS/LTKS_EKS_ataskaita_ENG.pdf
- Europos Komisija (2014). Lietuva: 2014 m. nacionalinė reformų darbotvarkė.
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_lithuania_lt.pdf
- Statistikos departamentas (2014). Švietimas 2013.
<http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3070>

http://www.smm.lt	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
http://www.ukmin.lt	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija
http://www.ldb.lt	Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
http://www.stat.gov.lt	Lietuvos statistikos departamentas
http://www.kpmc.lt	Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras
http://www.euroguidance.lt	Euroguidance Lietuva
http://www.aikos.smm.lt	Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema AIKOS
www.kpmc.lt/refernet/?lang=en	ReferNet Lietuva tinklalapis

Publikacija parengta remiantis ReferNet Lietuva produktais